

Включає інформаційно-аналітичні та навчально-методичні матеріали з питань навчальної і методичної роботи в процесі підготовки фахівців у вищих навчальних закладах МНС

Для науково-педагогічних і практичних працівників МНС

Редакційна колегія:

В.П. Садковий, к.психол.н., доцент
О.О. Назаров, к.психол.н., доцент
Ю.В. Уваров, к.т.н., доцент
Л.М. Куценко, д.т.н., професор
О.В. Рябініна, д.філос.н., професор
В.В. Асоцький

Відповідальний за випуск –

В.В. Асоцький

(057) 704 – 14 – 32

Редактор – К.В. Хорошилова

Бюлетень рекомендовано до друку методичною радою Національного університету цивільного захисту України.

**БЮЛЕТЕНЬ
НАУКОВО-
МЕТОДИЧНОГО
ЦЕНТРУ
НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ
МНС УКРАЇНИ
№ 19-2011**

Білецький Б.І., заступник начальника центру-начальник навчального пункту навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Житомирської області.

ДИСЦИПЛІНА ЯК ОЗНАКА МОРАЛЬНОГО ЧИННИКА В ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ.

В умовах сьогодення, коли зросли потреби у захисті населення від надзвичайних ситуацій, виникли нові критерії підбору та підготовки фахівців у сфері цивільного захисту. Майбутньому рятувнику мають бути притаманні не тільки виняткова мужність, відповідальність, висока моральність, але й бездоганна дисципліна.

Складність завдань, які вирішує служба цивільного захисту, полягає в необхідності швидко реагувати в надзвичайних умовах, тому виникає потреба у забезпеченні високої дисципліни праці. Без дисципліни неможливо виконувати завдання з гасіння пожеж, рятувати людей в умовах найвищої складності та загрози для життя самих рятувників. Девіз МНС "Запобігти, Врятувати, Допомогти" лише тоді буде наповнений реальним змістом, коли здійснюватиметься в умовах відповідної дисципліни праці.

Загалом у державі дисципліна виступає важливим засобом забезпечення економічного прогресу суспільства, підвищення добробуту населення, стимулює процес формування громадянського суспільства відкритого типу. Вона є необхідним засобом для виконання важливих державних і громадських завдань.

Сутність державної дисципліни повинен розуміти кожен, хто обрав для себе важкий шлях вдосконалення, той, хто насправді відчуває силу духу, честі, патріотизму. Дисципліна зобов'язує до неухильного дотримання та виконання вимог держави, недаремно в перекладі з латинської мови вона означає: «суворий порядок, організація». Проте дисципліна — це не тільки адміністративна, але й моральна вимога, яка віддзеркалює ступінь поваги до оточуючих та самого себе.

Особливість дисципліни полягає у тому, що її вимоги носять обов'язковість та позитивно впливають на виховання справжніх фахівців. З вище зазначеного розуміємо, що дисципліна - це вимоги, засновані на суворій законності, високій моральній свідомості та персональній законослухняності особи у колективі зокрема та суспільстві загалом.

Дисципліна, яку повинен засвоїти майбутній фахівець, проявляється у ретельному дотриманні норм поведінки та вимог законодавства, звичці до порядку. Вона досягається шляхом виховання високих моральних і ділових якостей; свідомого ставлення до службового обов'язку; дотримання статутного порядку; вироблення високого професіоналізму; забезпечення вимогливості керівників до підлеглих, турботи про них, умілим використанням не тільки примусу, але й заохочення.

Реалізувати зазначені критерії дисципліни можна лише в колективі з високою моральністю, бо, як відомо, фундаментом дисципліни є моральна основа особистості.

На рівень дисципліни впливає низка факторів: рівень професійної підготовки, стан морально-психологічного клімату в колективі, вимогливість керівників, відповідальність підлеглих. У порівнянні з іншими видами державної дисципліни, професійна дисципліна в МНС має свої особливості. Передусім це те, що у сфері МНС існує дисципліна, аналогічна військовій, яка носить яскраво виражений нормативний (правовий) характер. Кожен «новоприйнятий» працівник складає Присягу, саме тому його професійна дисципліна повинна базуватися на високій свідомості, глибокому розумінні свого службового та громадського обов'язку й особистій відповідальності за довірену йому народом справу.

Правила взаємовідносин членів колективу цивільного захисту обумовлені суб'єктивною реальністю. Пам'ятайте, що у будь-яку хвилину Ви можете бути потрібні людям, навіть знаходячись далеко від своїх керівників, старших співробітників, колективу. Ви повинні самостійно приймати відповідальні рішення.

Кожен справжній фахівець цивільного захисту, за межами служби також, зобов'язаний дотримуватись вимог дисципліни, громадського порядку та норм моралі, не допускати вчинків, які б применшували його авторитет серед людей.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що визначальним аспектом в цій нелегкій професії є: висока самодисципліна, відданість та моральність, яка проявляється у вимогливості до себе і регулюється самоконтролем і самокритикою.

Дисципліна в МНС повинна відповідати не тільки правовим нормам, але і, як сказано вище, нормам моралі. Якою б детальною не була правова регламентація, завжди залишатимуться нерегульовані випадки поведінки, які виникають як у внутрішніх службових взаєминах, так і позаслужбових взаємодіях з органами управління та громадянами. Виходячи з цього, слід пам'ятати, що у зміцненні дисципліни велику роль відіграє моральний фактор, бо лише свідома дисциплінованість, ініціатива, професійна солідарність, взаємодопомога, підтримка, морально-психологічна готовність до дій у складних ситуаціях, сміливість і здатність до розумного ризику в екстремальних умовах можуть забезпечити її високий рівень і неухильне виконання.

Бичев А.П., начальник навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Кіровоградської області;

Гончарук В.О., заступник начальника центру - начальник навчального пункту навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Кіровоградської області;

Стець М.М., викладач навчального пункту навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Кіровоградської області.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ЛАБОРАТОРНО-ПРАКТИЧНИХ РОБІТ ДЛЯ ПОЖЕЖНИХ-РЯТУВАЛЬНИКІВ

Під час підготовки кваліфікованих робітників з професії «Пожежний-рятувальник» викладацьким складом навчального пункту НМЦ ЦЗ та БЖД Кіровоградської області застосовується широкий спектр форм навчання, навчально-методичних засобів.

При визначенні організаційних форм навчання оптимально поєднуються різноманітні методи для активізації роботи слухачів. Так, у межах проведення професійно-теоретичної підготовки слухачів застосовуються лабораторно-практичні роботи (далі ЛПР).

У Державному стандарті професійно-технічної освіти для професійної підготовки (підвищення кваліфікації) робітників з професії «Пожежний-рятувальник» 3, 2, 1 класів та вищої категорії (ДСПТО 5161.L0.75.25-2009) визначено навчальні предмети та необхідна кількість ЛПР (Таблиця 1).

Таблиця 1. Зведені відомості стосовно лабораторно-практичних робіт

№ з/п	Навчальні предмети	Показники	
		кількість	години
1.	Пожежна та аварійно-рятувальна техніка	6	19
2.	Газодимозахисна служба	5	9
3.	Медична підготовка	5	18
4.	Радіаційний, хімічний та бактеріологічний захист	2	2
5.	Психологічна підготовка	3	7
6.	Охорона праці	1	2
	Всього:	22	57

У цілому ЛПР покликані для виконання певних завдань, дослідів слухачами під керівництвом викладача за заздалегідь наміченим планом для осмислення нового навчального матеріалу. Для цього викладачами застосовуються певні методичні прийоми:

- визначаються завдання ЛПР за вказаною темою занять;
- обґрунтовується порядок виконання робіт або окремих етапів;

- здійснюється безпосереднє виконання лабораторно-практичної роботи слухачами, викладач контролює хід заняття та дотриманням техніки безпеки;
- підбиваються підсумки ЛПР та формуються основні висновки.

Під час проведення ЛПР на навчальному пункті активно впроваджуються різні їх види, а саме:

- **репродуктивні роботи**, коли слухачі використовують детальні інструкції, устаткування, апаратуру, описи, мають порядок виконання робіт, таблиці, висновки, контрольні запитання і необхідну літературу;
- **частково-пошукові роботи**, які вимагають від слухачів більш самостійного підходу до виконання завдання (необхідно самостійно здійснювати дії, підбирати довідникову та спеціальну літературу);
- **пошукові роботи**, при яких слухачі самостійно вирішують нову для них проблему, керуючись лише своїми теоретичними знаннями.

Поряд з цим, ЛПР проходить з використанням різних форм навчання:

- **фронтальна робота**, яка охоплює всіх слухачів для виконання однієї і тієї ж роботи;
- **групова робота**, коли слухачів розподіляють на групи з 2-4 чоловік, які виконують спільне завдання;
- **індивідуальна робота**, коли слухач самостійно аналізує інформацію та здійснює всі передбачені заходи.

Слід звернути увагу на дотримання вимог до проведення ЛПР.

- **Виховні**. Призначені для виховання моральних якостей, формування умінь та навичок пожежного-рятувальника, забезпечення тісного зв'язку навчання з практичною діяльністю.

- **Дидактичні**. Забезпечують пізнавальну активність на лабораторно-практичних заняттях, раціональне поєднання словесних, наочних та практичних методів з оперативними діями на місці НС, роботу з підручниками, посібниками для вирішення пізнавальних завдань. Реалізують вимоги єдності навчання, виховання і розвитку шляхом тісного зв'язку теорії з практикою, застосування знань у різних надзвичайних ситуаціях. Здійснюють систематичний контроль за якістю засвоєння знань, навиків і умінь пожежного-рятувальника. Слухачі привчаються до самостійності і самоконтролю у процесі самостійної пізнавальної діяльності.

- **Психологічні**. Викладач контролює точність, ретельність і своєчасність виконання слухачами кожної вимоги, задачі. Керівник заняття повинен проявляти вимогливість у поєднанні із справедливістю і доброзичливістю, пошаною і педагогічним тактом, відрізнятися самовладанням і самоконтролем. Необхідно вірно оцінювати спроможності кожного слухача у засвоєнні умінь та навичок.

- **Гігієнічні.** Дотримання температурного режиму, належних норм освітлення робочих місць, дільниць.

Майстерність викладачів навчального пункту на лабораторно-практичних заняттях досягається через уміле володіння методиками навчання і виховання, творче впровадження новітніх досягнень педагогічного досвіду, раціональне керівництво пізнавальною і практичною діяльністю слухачів. Для цього, зокрема, впроваджено збірник інструкційно-технологічних карток для виконання ЛПР з навчального предмета «Газодимозахисна служба».

Варто пам'ятати, що виконання слухачами ЛПР має бути направлене на:

- узагальнення, систематизацію, поглиблення, закріплення отриманих теоретичних знань з конкретних тем;
- формування умінь застосовувати отримані знання в практичній діяльності;
- розвиток умінь у пожежних-рятувальників;
- формування таких професійно важливих якостей, як самостійність, відповідальність, точність.

Тому для підвищення ефективності проведення ЛПР рекомендується:

- розроблювати збірки завдань, вправ, методичні вказівки стосовно конкретних дисциплін;
- впроваджувати завдання для тестового контролю за підготовленістю слухачів до ЛПР;
- використовувати методики проведення ЛПР відповідно до дидактичних цілей, з відповідними установками для слухачів;
- здійснювати апробацію пошукових лабораторних робіт, побудованих на проблемній основі;
- використовувати колективні, групові та індивідуальні форми роботи, з метою підвищення відповідальності кожного слухача за самостійне виконання повного об'єму робіт;
- ефективно використовувати відведений час шляхом підбору додаткових завдань для слухачів, що працюють у швидшому темпі.

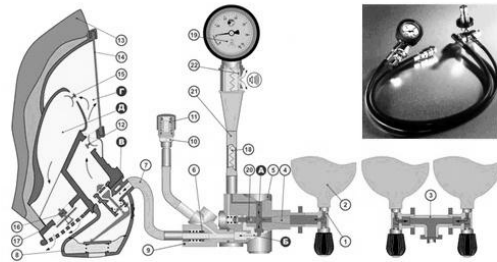
НАВЧАЛЬНИЙ ПУНКТ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЦЕНТРУ
ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДИЯЛЬНОСТІ
КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Гончарук В.О., Стець М.М.

З Б І Р Н И К

Інструкційно-технологічних карток
для виконання лабораторно-практичних робіт
з навчального предмета «Газодимозахисна служба»

м. Кіровоград

Гречка В.М., викладач навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Вінницької області.

ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ КЕРІВНИХ КАДРІВ МІСЦЕВОГО ТА ОБ'ЄКТОВОГО РІВНІВ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДО УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Наприкінці минулого століття і на початку нового, ХХІ, проблема забезпечення і підвищення безпеки у разі виникнення надзвичайних ситуацій техногенного, природного, екологічного характеру стає однією з важливих соціально-політичних, економічних, соціально-демографічних та екологічних проблем. Ризик виникнення надзвичайних ситуацій на територіях залишається високим. Зростає масштабність наслідків аварій, катастроф, стихійного лиха.

Складність нових завдань спричиняє нагальну потребу в принципово іншій управлінській підготовці керівних кадрів. Не винятком стає і керування безпекою та захистом населення і територій у надзвичайних ситуаціях органів управління МНС.

В першу чергу зростає роль і значення педагогічних і управлінських знань, умінь і навичок управлінського корпусу. Певна річ, ефективне формування таких знань, умінь і навичок потребує перебудови спеціальної і управлінської підготовки в процесі післядипломної освіти.

Нині в сфері післядипломної освіти можна поставити завдання знайти шляхи органічного поєднання професійних знань керівників із формуванням в них глибокого наукового світогляду, соціальної активності, управлінських якостей.

При умові особистісних і професіональних якостей зростає роль і значення психолого-педагогічних і управлінських знань, умінь та навичок для успішного здійснення управлінської діяльності, особливо в екстремальних умовах.

Певна річ, ефективне формування таких знань, умінь і навичок потребує доопрацювання навчального процесу, спеціальної і управлінської підготовки у закладах післядипломної освіти в системі МНС.

Потребують реалізації наступні положення:

1. Важливо забезпечити психолого-педагогічну підготовку з організації управління в екстремальних умовах.

2. Психолого-педагогічну і управлінську підготовку слід орієнтувати на оволодіння, поряд з теоретичним рівнем знань, формуванням практичних вмінь і навичок - з цією метою обов'язково повинна передбачатися реальна управлінська практика на підприємствах, організаціях, установах, органах виконавчої влади, органах місцевого самоврядування із відтворенням відповідної екстремальної обстановки.

Розглянемо докладніше місце і зміст управлінських організацій у структурі професійної діяльності керівників. Очевидно, що управління є невід'ємною складовою професійної діяльності керівника.

За словами П.Друкера, відомого спеціаліста в галузі управлінських наук, управління слід розглядати як “особливий вид діяльності, яка перетворює неорганізований натовп в ефективну цілеспрямовану і продуктивну групу. Управління виступає і стимулюючим елементом соціальних змін, і прикладом значних соціальних змін”.

За такого підходу управління розуміємо як мистецтво, яке можна засвоїти тільки в процесі досвіду за обов’язкової умови наявності таланту.

Разом з тим управління може розглядатися і як наука, оскільки дослідниками цієї своєрідної сфери людської діяльності встановлена низка загальних закономірностей, визначені певні функції і принципи управління. Управлінська діяльність, різноманітні управлінські рішення систематично вивчаються, знаходять пояснення з позицій різноманітних теорій, які допомагають зрозуміти умови і засоби забезпечення бажаної ефективності сумісної діяльності людей.

Для науки управління все більше характерний перехід феноменологічного вивчення управлінських ситуацій і закономірностей управління до їх математичних моделей і кількісних параметрів. Використання комп’ютерної техніки і сучасних інформаційних технологій дає можливість використовувати математичні моделі будь-якої складності. Це дозволяє максимально наблизити їх до реальності, підвищити точність вибору управлінських рішень і ефективність управління. У структурі системи управління прийнято виділити окремі підсистеми. Оскільки функціонування системи цивільного захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій здійснюється в умовах безперервних змін внутрішнього і зовнішнього середовища, завданням керування є якомога доцільніше реагувати на ці зміни відповідно до притаманних для системи закономірностей і тенденцій. Управління повинно здійснюватися за замкненим циклом у зв’язку з присутністю в системі прямих (від керуючої підсистеми до керованої) і зворотних (від керованої до керуючої) зв’язків. Ці зв’язки виявляють себе у тому, що будь-яка команда керуючої підсистеми призводить до ефекту, який, у свою чергу, справляє на неї зворотний вплив.

Збереження динамічної рівноваги системи, її оптимального функціонування, тобто одержання якомога більшого корисного ефекту за найменших зусиль і витрат, є, зрештою, кінцевою метою управління.

Основні стадії управлінського циклу – це збирання та аналіз інформації про об’єкт керування, підготовка і прийняття рішення, оцінка результатів керівних дій у процедурі звіту про виконання керівного рішення, контроль за всіма цими діями.

Важливе завдання керівника будь-якого рівня полягає в умінні виявити і розуміти різноманітні мотиви і прагнення колективу, людини, спрямовуючи їх на успішне досягнення загальних цілей. Окрім того, управління в підсистемах потребує аналізу характеру і структури міжособистісних стосунків і психологічного клімату в колективах.

Навчальна діяльність розглядається як специфічний вид діяльності, що спрямований на саму особистість, яка навчається, – її вдосконалення, розвиток,

вона враховує оволодіння системою професійних знань у сфері цивільного захисту, формування на основі знань, умінь практичної діяльності, оволодіння засобами управління своїми психічними процесами – волею, емоціями та стосунками з оточуючими.

Ключова роль в організації управління надавалась керівникові, а йому, як і будь-якій людині, притаманні як позитивні риси, які сприяють ефективному управлінню, так і негативні риси і якості. Тому виникає необхідність володіння педагогічними знаннями і практичними навичками самопізнання, саморозвитку, самовдосконалення і самовиховання.

Керівник насамперед повинен усвідомити себе як особистість, чітко визначити і правильно оцінити свої здібності і можливості в організації управління.

Ці знання допоможуть йому правильно вибрати шляхи і засоби своєї максимальної самореалізації в інтересах суспільства. Таким чином, вирішення проблеми підготовки управлінських кадрів в процесі післядипломної освіти пов'язані з реалізацією наступних положень:

перше з них полягає в усвідомленні все більш зростаючого значення індивідуальної професійної діяльності як керівника;

друге положення полягає в глибокому розумінні того, що виконання управлінських функцій для нього буде лише однією із складових усіх обов'язків, пов'язаних із професійною діяльністю, і чим вищим буде професіоналізм, тим вищою буде ефективність його управлінської діяльності.

Ефективність функціонування педагогічної системи визначається умовами, в яких вона здійснюється, і сукупністю факторів, які як сприяють, так і перешкоджають успішному досягненню цілей цієї системи. При цьому під педагогічними факторами можна розуміти "будь-яке педагогічне явище, яке стало рушійною силою іншого явища".

Закономірне функціонування системи відповідно до її призначення, мети і принципів утворює педагогічний процес.

В цьому розумінні педагогічний процес являє собою не тільки центральну ланку будь-якої педагогічної системи, реалізацію основних її положень, їх практичну перевірку і своєрідність завершення її цілей і завдань, але й особливий вид людської діяльності, спрямованої на досягнення цих цілей; у цьому відношенні його найбільш відмінною особливістю вважаємо двосторонній характер навчання – учення, цілеспрямовану взаємодію двох суб'єктів цієї діяльності викладача і слухача.

С.У. Гончаренко визначає педагогічний чи навчально-виховний процес як "цілеспрямовану, свідомо організовану, динамічну взаємодію вихователів і вихованців, в процесі якої вирішуються суспільно необхідні завдання навчання і гармонійного виховання".

Він вказує на цілісність педагогічного процесу, що органічно поєднує навчання, розвиток.

Компонентами педагогічного процесу автор називає мету, завдання, методи, засоби і форми взаємодії педагогів та вихованців.

У системі методів активного навчання керівників найбільш ефективними і дієвими виступають штабні тренування.

Тренування здебільшого складаються із трьох частин: підготовчої, власне тренування, аналітичного розбору.

Змістом тренувань є задум, створення відповідної обстановки для подальшого відпрацювання управлінських рішень. Участь в цих заходах допомагає керівникам в освоєнні проектного підходу та техніки управлінської діяльності, формує навички аналізу ситуації, вміння виділяти і формувати проблему та знаходити шляхи її розв'язання.

Виходячи із думки І.А.Зязюна про те, що “Уся педагогічна діяльність складається з педагогічних ситуацій”, а “педагогічна ситуація – це фрагмент педагогічної діяльності, що містить суперечності між досягнутими і бажаними рівнями”, можна сказати, що умовою формування в керівників спеціальних знань є створення у ході вивчення ними фахових предметів педагогічних ситуацій, в яких здійснюється перебудова стосунків з навколишнім світом, і відбувається наближення до поставленої мети.

Узагальненою метою таких педагогічних ситуацій виступатиме гуманістична зорієнтованість керівників та суб'єктів спілкування.

Рівень діяльності керівника простежується, в основному, через його навчальну діяльність, яка охоплює різні форми роботи.

Навчальна діяльність – це діяльність, спрямована на оволодіння узагальненими способами дій у сфері наукових понять.

Поряд з вивченням особливостей людини, кожне покоління вирішує три найважливіші завдання:

- засвоєння досвіду попередніх поколінь;
- збагачення і примноження цього досвіду;
- передача його наступному поколінню.

Відносини, що постають при цьому, вдосконалюються кожним поколінням. Проте незмінним залишається об'єкт пізнання – людина. Педагогіка – це наука про те, як передавати досвід старшого покоління молодшому, як виховувати людину, як допомагати їй стати духовно багатою, творчо активною, знайти рівновагу з природою і суспільством, бути задоволеною життям, бути спрямованою на успіх.

Керівник повинен бути не лише за фахом грамотним спеціалістом, а й формувати і виховувати колектив, яким він керує, з яким працює, передавати свій досвід.

Таким чином професійна діяльність керівника незалежно від волі та його бажань, пов'язана з психологічними та педагогічними явищами, які ставлять людину в залежність від різних проявів їх, і в свою чергу дають змогу впливати на них. Це вимагає від керівника знання основ психології і педагогіки, а також конкретної професійно-психологічної та професійно-педагогічної підготовленості. Ці компоненти у професіоналізмі сучасного керівника мають важливе значення в організації управління, особливо при діяльності в екстремальних умовах з прийняття обґрунтованих рішень в короткі, визначені обставинами, які можуть скластися, строки.

Гузенко В.А., начальник кафедри організації та технічного забезпечення аварійно-рятувальних робіт Національного університету цивільного захисту України.

СПЕЦІАЛЬНА СМУГА ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКА ОПЕРАТИВНО-РЯТУВАЛЬНОЇ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Спеціальна смуга підготовки працівника оперативно-рятувальної служби цивільного захисту розроблена згідно з галузевим стандартом вищої освіти України освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалавра напряму підготовки 6.170201 "Цивільний захист".

На спеціальній смузі підготовки рятувальника використовуються методи психологічної підготовки до дій з виконання типових завдань діяльності у надзвичайних ситуаціях шляхом створення моделей надзвичайних ситуацій, проведення тренувань в екстремальних умовах, із застосуванням комбінованого впливу чинників вогню, задимлення, висоти, водних перешкод, імітації наявності хімічно небезпечних речовин; створення важких ситуацій з рятування постраждалих (манекенів) з-під завалів при наявності горіння, подолання водних перешкод у спеціальному спорядженні, тренування з використанням імітаторів ситуацій аварій на хімічно і радіаційно небезпечних об'єктах, прийняття рішень в умовах дефіциту часу, термінової зміни обстановки.

Спеціальна смуга підготовки працівників оперативно-рятувальної служби цивільного захисту створена вперше в Україні. При її розробці та спорудженні застосовано нові технічні рішення, що є об'єктами авторського права. Смуга може практично використовуватися при організації навчально-виховного процесу в Національному університеті цивільного захисту України та навчально-методичному центрі ГУ МНС України в Харківській області.

Спеціальна смуга підготовки працівників оперативно-рятувальної служби цивільного захисту складається з семи модулів, а саме:

Модуль 1. «Проведення пошуково-рятувальних та невідкладних аварійно-відновлювальних робіт при руйнуванні будинків».

Вправи:

1. Проведення розвідки у підвальному приміщенні будинку.
2. Проведення розвідки у підвальному приміщенні будинку із застосуванням аварійно-рятувального інструменту.
3. Проведення розвідки та локалізація небезпечних чинників у підвальному приміщенні будинку.
4. Проведення пошуково-рятувальних та невідкладних аварійно-відновлювальних робіт з подоланням перешкод.
5. Надання першої медичної допомоги постраждалим внаслідок руйнування будинків.

Модуль 2. «Проведення пошуково-рятувальних та невідкладних аварійно-відновлювальних робіт на хімічно небезпечних об'єктах у разі виникнення аварій».

Вправи:

1. Організація та проведення загальної та хімічної розвідки.
2. Локалізація зони хімічної зараженості з НХР за допомогою розпиленних струменів води.
3. Ліквідація джерела хімічної зараженості шляхом накладання бандажу (пластиру) на ємність.
4. Ліквідація джерела хімічної зараженості шляхом евакуації ємностей з НХР та балонів з газами з території умовної промислової етажерки.
5. Надання першої медичної допомоги потерпілому в зоні хімічної зараженості.

Модуль 3. «Проведення пошуково-рятувальних робіт та надання першої медичної допомоги в кризових станах потерпілого у складних метеорологічних умовах та в умовах гірської місцевості».

Вправи:

1. Проведення розвідки з подоланням чотирьох перешкод різної висоти за допомогою драбини-палиці.
2. Проведення розвідки з подоланням водної перешкоди за допомогою допоміжних засобів (колода, трап).
3. Проведення розвідки з подоланням чотирьох перешкод різної висоти за допомогою драбини-палиці та водної перешкоди з використанням допоміжних засобів (колода, трап) та рятування потерпілого з наданням першої медичної допомоги.

Модуль 4. «Проведення аварійно-рятувальних робіт на поверхах житлових і громадських будинків та рятування потерпілого за допомогою спеціальних засобів».

Вправи:

1. Підйом по стаціонарній драбині на «поверх» будинку та евакуація потерпілого за допомогою спеціальних засобів.
2. Підйом по стаціонарній драбині на «поверх» будинку та евакуація потерпілого за допомогою спеціальних засобів. Надання першої медичної допомоги потерпілому.

Модуль 5. «Організація та проведення аварійно-рятувальних робіт на водних об'єктах».

Вправи:

1. Рятування потерпілого з поверхні води по горизонтальній переправі.
2. Рятування потерпілого з поверхні води по похилій переправі на пологий берег.
3. Рятування потерпілого з поверхні води по похилій переправі на високий берег.
4. Рятування потерпілого через водну перешкоду по горизонтальній переправі.

5. Рятування потерпілого через водну перешкоду по похилій переправі на пологий берег.

6. Рятування потерпілого через водну перешкоду по похилій переправі на високий берег.

Модуль 6. «Надання першої медичної допомоги в кризових станах потерпілого».

Вправи:

1. Організація транспортної іммобілізації при переломах і вивихах.
2. Накладання пов'язки на різні ділянки тіла.
3. Здійснення штучної вентиляції легень і непрямого масажу серця.
4. Надання першої медичної допомоги потерпілому під час ДТП.

Модуль 7. «Виконання фізичних вправ з набуття професійних навичок щодо проведення аварійно-рятувальних робіт».

Вправи:

1. Виконання фізичних вправ на витривалість.
2. Виконання фізичних вправ на координацію рухів.
3. Виконання фізичних вправ на швидкість.

Вправи на модулях 1, 2, 3, 4 можна або необхідно виконувати із застосуванням димової та вогневої імітації.

Вправи на модулях 1, 3, 4 можна або необхідно виконувати із застосуванням звукової імітації.

Вправи на модулях 1, 2, 4 можна або необхідно виконувати із застосуванням засобів захисту органів дихання, зору та шкіри.

Дев'ятий С.М., завідувач Вінницьких міських курсів цивільної оборони II категорії навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Вінницької області.

ЗАСТОСУВАННЯ ТИПОВИХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ КАРТ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ НА МІСЬКИХ КУРСАХ ЦИВІЛЬНОЇ ОБОРОНИ

Постановою Кабінету Міністрів України від 26 липня 2001 року № 874 "Про удосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації керівних кадрів і фахівців у сфері цивільного захисту" в Україні створена єдина система підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації керівних кадрів і фахівців у сфері цивільного захисту та навчання населення діям в умовах НС.

Підвищення кваліфікації у сфері цивільного захисту реалізує єдині державні вимоги до підвищення кваліфікації як форми цільового призначення або функціонального навчання, що забезпечує систематичне оновлення, поглиблення спеціальних знань, вмінь з управління безпекою на державному, регіональному, місцевому і об'єктовому рівнях з урахуванням несанкціонованих впливів та НС у природній, техногенній сферах та в умовах

особливого періоду і воєнного стану.

Чинним законодавством встановлено, що громадяни України зобов'язані вивчати основні способи і правила захисту від наслідків НС. Центральні, місцеві органи виконавчої влади та виконавчі органи рад з цією метою створюють необхідні ресурси та здійснюють управління ними.

Функціональне навчання на міських курсах НМЦ ЦЗ та БЖД області здійснюється у відповідності до Законів України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, “Про професійно-технічну освіту”, “Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності”, “Про правові засади цивільного захисту”, “Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру”, “Про оборону”, “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію”, “Про аварійно-рятувальні служби”, “Про боротьбу з тероризмом”, інших нормативно-правових актів України з питань вищої, професійно-технічної освіти, цивільного захисту, системи стандартів освіти, а також нормативних документів МОН та МНС.

Основними видами функціонального навчання, що забезпечують його безперервність, є:

курсове (до 36 годин) – проводиться на міських курсах як за цільовим призначенням щодо корекції професійної підготовленості фахівців виконувати службові обов'язки і поставлені завдання у різних режимах діяльності єдиної державної системи цивільного захисту, так і за замовленням відповідно до потреб підприємств, установ та організацій;

практичне (до 56 годин) – здійснюється майстрами виробничого навчання безпосередньо на підприємствах, в установах, організаціях, у навчальних закладах освіти відповідно до програм практичної підготовки до дій у надзвичайних ситуаціях, положень, настанов, рекомендацій щодо підготовки та проведення об'єктових комплексних, штабних, тактико-спеціальних навчань, тренувань та спеціальних навчально-організаційних заходів з цивільного захисту.

Практична підготовка до дій у надзвичайних ситуаціях є головним завданням і основним змістом роботи міських курсів, яка проводиться з метою досягнення злагодженості в роботі керівного складу, органів управління, формувань, робітників, службовців підприємств, установ, організацій щодо відпрацювання дій у разі загрози і виникнення НС за планами цивільного захисту.

Для якісного проведення практичного заходу майстром виробничого навчання складаються технологічні (операційні) карти виконання роботи на основі теоретичного матеріалу за програмами постійно діючого семінару.

Типові технологічні карти – це спеціальна документація командира невоєнізованого формування цивільної оборони (цивільного захисту) підприємства, установи та організації, у якій детально розписаний перелік основних процедур, операцій, порядок робіт, умови й вимоги до їхнього виконання, надаються відомості про обладнання, прилади, інструменти та пристрої, які необхідно використовувати.

Робоча технологічна карта призначена для впорядкування отриманих знань командно-начальницьким складом невоєнізованого формування

цивільної оборони (цивільного захисту) при проходженні навчання за програмами постійно діючих семінарів та перевірки правильності своїх дій під час безпосереднього виконання завдань відповідно до інструкції дій в різних режимах діяльності.

Зміст технологічних карт включає в себе:

- загальні положення;
- стислий опис основних робіт;
- операційні карти, графіки, таблиці, схеми;
- відомості про обладнання, прилади;
- загальні заходи безпеки;
- додатки: відомості, що деталізують технології виконання основних процедур, операцій, робіт, дій.

Основою технологічних карт є закріплений алгоритм дій з виконання процедур, операцій, робіт і завдання в цілому у вигляді тексту, графіків, блоків, схем, малюнків або фотографій.

Методика складання технологічних карт:

- I. Розроблення карт, схем, таблиць, графіків.
- II. Оформлення основної та допоміжної частини карт.
- III. Опис основних процедур, операцій, робіт.
- IV. Збір нормативних та методичних матеріалів.

Технологічні карти можуть бути використанні при виникненні, або загрози виникнення, надзвичайної ситуації на підприємстві, установі, організації, а також включають в себе зміст нормативних документів, на підставі яких розроблені карти, в яких знаходиться опис основних операцій і відомості про обладнання, про розробників карт, та на яку навчальну категорію орієнтовані технологічні карти.

Лутак Н.Г., завідувач методичного кабінету навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Київської області;

Пильник М.В., методист Білоцерківських міських курсів цивільної оборони II категорії навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Київської області.

З ДОСВІДУ РОБОТИ БІЛОЦЕРКІВСЬКИХ МІСЬКИХ КУРСІВ ЦИВІЛЬНОЇ ОБОРОНИ

У Положенні про міські курси I-III категорії НМЦ ЦЗ та БЖД АР Крим, області, затвердженому наказом ІДУ від 27.09.2010р. №111, визначені їх завдання. Головними серед них є:

- організація та проведення навчання за програмами практичної підготовки з відпрацювання слухачами навчально-виробничих завдань з планування, організації та проведення на підприємствах, в установах та організаціях спеціальних об'єктових навчань, тренувань та інших навчально-організаційних заходів з цивільного захисту;

- організація та проведення навчання за програмами практичної підготовки з відпрацювання слухачами навчально-виробничих завдань з планування, організації та проведення на підприємствах, в установах та організаціях спеціальних об'єктових навчань, тренувань та інших навчально-організаційних заходів з цивільного захисту;

- проведення планових консультацій та надання методичної допомоги педагогічним працівникам закладів і установ освіти з організації та проведення заходів Дня цивільного захисту та Тижня безпеки дитини, а також керівникам навчальних груп у системі професійного навчання кадрів на виробництві для викладання навчальних дисциплін передбачених програмами підготовки населення до дій у надзвичайних ситуаціях;

- методичне керівництво роботою консультаційних пунктів житлово-експлуатаційних органів, сільських (селищних) рад з інформування населення за місцем проживання про потенційно-небезпечні об'єкти та зони можливого ураження, що ними утворюються, небезпечні сезонні явища й заходи особистої безпеки, наявний фонд захисних споруд, місця розташування пунктів видачі засобів індивідуального захисту, збірних евакуаційних пунктів, засобів централізованого та локального оповіщення населення, аварійно-рятувальних служб тощо;

- розвиток педагогічної та професійної майстерності педагогічних працівників, створення мотивації та умов для професійного вдосконалення, забезпечення їх атестації та підвищення кваліфікації.

Ці завдання успішно вирішують педагогічні працівники Білоцерківських міських курсів ЦО II категорії НМЦ ЦЗ та БЖД Київської області.

Сучасна освіта перебуває в постійному розвитку, оновленні, а тому вимагає від педагогічних працівників новаторських ідей, нових прогресивних підходів до навчального процесу. Важлива роль у їхньому фаховому зростанні належить методичній службі. Саме від цілісної системи взаємопов'язаних заходів, які ґрунтуються на досягненнях психолого-педагогічної науки, залежить рівень підвищення фахової майстерності та розвиток творчого потенціалу як кожного педагогічного працівника зокрема, так і всього педагогічного колективу.

Рушійною силою цього процесу є:

- удосконалення науково-методичного забезпечення навчального процесу та міжкурсової роботи з підготовки населення до дій у НС, забезпечення інтеграції в навчальний процес науки і практики;

- організація навчально-методичної роботи з метою підвищення ефективності та якості проведення всіх видів навчальних занять та удосконалення професійної компетентності педагогічних працівників;

- організаційно-методична робота з керівництва мережею курсів, навчально-консультаційних пунктів та сприяння підготовці населення щодо захисту і дій в умовах загрози та виникнення НС за місцем роботи, навчання та проживання.

Отже, вирішення завдань щодо теоретичної та практичної підготовки слухачів курсами ЦО, які відповідають вимогам сьогодення, безпосередньо залежить від змісту і організації навчального процесу.

Загальновідомо, що наочність є одним із основних методів дидактики. Наразі традиційним способом викладання теоретичної інформації є лекція з використанням дошки та крейди. Не є секретом той факт, що такому методу властиві певні недоліки, наприклад, не завжди виправдані витрати часу на написання складних формул, виконання рисунків, їх недосконалість тощо. Потрібно також враховувати, що певна частина слухачів просто автоматично фіксує поданий педагогічним працівником матеріал, нехтуючи його логічним зв'язком з поясненнями. Як наслідок, це може призвести до послаблення і так не завжди міцного зв'язку між викладеною та сприйнятою інформацією.

Педагогічні працівники курсів ЦО протягом трьох років працюють над проблемою: «Використання сучасних методів навчання та інноваційних технологій у навчальному процесі». На думку педагогічних працівників курсів, кожний метод навчання – це спосіб взаємодії педагога і слухача, сукупність певних їхніх ідей, які становлять процес навчання. Тому вони широко застосовують в практичній діяльності проблемний метод навчання, який є комплексом різноманітних прийомів пробудження думки слухачів. Адже активне мислення під час практичних занять виникає тоді, коли виникає потреба відповісти на питання: «Чому?», «Як думаєте?», «Доведіть».

Досить широко в практиці проведення занять з практичної підготовки використовуються ділові ігри, що проводяться у формі професійних педагогічних ігор, і являються ефективним методом формування вмінь слухачів. Ділова гра мобілізує, дозволяє поєднувати теоретичні знання з практичними вміннями. Гра сприяє створенню між викладачем і групою слухачів особливих відносин довіри, форму приємної і корисної діяльності. Під час ділової гри слухачі слухають, відповідають, демонструють, аналізують, оцінюють, аргументують, опонують тощо. Заняття проходять з високою активністю кожного із слухачів. За короткий час ділова гра допомагає закріпити великий обсяг програмного матеріалу, перевірити рівень знань і вмінь слухачів.

За допомогою питання «Яка форма навчання для Вас є найцікавішою?» майстри виробничого навчання виявляють фактори, що впливають на формування активності слухачів у засвоєнні теоретичних та практичних знань з питань цивільного захисту.

Аналіз результатів анкетування дозволяє їм стверджувати, що розвитку пізнавального інтересу більш за все сприяють активна дискусія (25%) та виконання практичних завдань (21%) на заняттях. Третє місце займає така традиційна форма організації навчально-виховного процесу, як лекція (19%). На останній сходинці за пріоритетами слухачів курсів знаходяться опитування за темою заняття (13%), самостійне вивчення матеріалу (12%). Виходячи з цих даних, педагогічні працівники курсів зробили висновок, що розвитку пізнавальних мотивів сприяють такі форми навчання, які активізують їх мисленнєву діяльність.

Інформатизація навчального процесу – це забезпечення сфери освіти теорією і практикою розробки і використання сучасної комп'ютерної, мультимедійної техніки та обладнання, орієнтованих на реалізацію психолого-педагогічної мети навчання й виховання.

Саме через це методисти курсів в атестаційний період 2008р. презентували свій досвід на тему: «Можливість та використання програми POWER POINT при проведенні занять за програмою постійно діючих семінарів». А майстрами виробничого навчання напрацьований достатній матеріал на тему: «Використання локальних комп'ютерних мереж у навчальному процесі». Адже на міських курсах для цього є все необхідне: комп'ютери, ноутбуки, мультимедійна система.

Застосування комп'ютера + мультимедійного проектора має великі переваги у порівнянні з іншими наочними засобами, а саме:

- можливість здійснювати швидкий перегляд матеріалу з метою його узагальнення в кінці заняття;
- інформація не переписується на дошку, що дозволяє зекономити значну частину часу;
- викладач має більше можливостей для здійснення контролю над аудиторією.

Використання комп'ютерних технологій дає можливість майстру виробничого навчання збагатити заняття динамічними ілюстраціями, подати навчальний матеріал в естетичній, доступній та захоплюючій формі.

Педагогічні працівники білоцерківських міських курсів на конкретних фактах доводять, що застосування комп'ютерних технологій під час практичного навчання – це запорука успішного виконання основних напрямів навчальної програми, розвитку та підвищення активності слухачів, прояву їхніх творчих здібностей.

Під час навчання вони природно поєднують комп'ютерні технології із сучасними освітніми технологіями навчання, які суттєво впливають на формування нового змісту освіти та модифікацію організаційних форм і методів навчання. Їх лекції – це лекції інформаційні, візуалізації або презентаційні; їх практичні – із використанням комп'ютера й інших технічних засобів, баз даних Internet.

На думку майстрів виробничого навчання, сучасні освітні технології передбачають широке використання відеотехніки у викладанні, що відкриває широкі можливості реалізації практично необмеженого матеріалу з його дидактичними та інтелектуальними властивостями. Вони вважають, що відеотехніка прийнятна практично у всіх видах і формах занять. З її допомогою можна ставити питання, завдання, організувати дискусію, застосовувати інтерактивну методику. Заняття із застосуванням відеотехніки відрізняються від звичайних за структурою, темпом розвитку, залежністю способів викладання нового навчального матеріалу. Готуючись до занять з використанням відеоматеріалу, майстри виробничого навчання визначають три його основні етапи:

– підготовка до сприйняття матеріалу, створення атмосфери своєрідного настрою на пізнання. На це працює установка й напрямок аналізу відеоматеріалу;

– демонстрація відеоматеріалу з необхідними зупинками, показом у більшому форматі, повторами;

– обговорення побаченого, висновки; за результатами обговорення можливе формування висновків щодо сприйняття матеріалу слухачами.

Використання відеоматеріалів у навчальному процесі потребує правильної методичної організації. Адже слухачам при цьому необхідно суміщати функції перегляду, прослуховування, виділення основного (за завданням). Але самі ці чинники й працюють на загальну ефективність проведеного заняття.

Використання комплексу відеозасобів у навчальному процесі допомагає активізувати пізнавальну діяльність слухачів, підвищити ефективність роботи педагогічних працівників у сфері цивільного захисту.

Отже, майстри виробничого навчання курсів керуються наступними вимогами під час проектування комп'ютерно-орієнтованих методичних систем у галузі цивільного захисту:

- створенням матеріально-технічної бази (забезпечення навчальних класів комп'ютерами, мультимедіапроектором, інформаційними стендами та плакатами);

- підготовленість майстрів виробничого навчання і слухачів до використання комп'ютерних технологій навчання;

- розробка комп'ютерно-орієнтованих методичних систем з урахуванням навчальної, розвивальної та виховної функцій програми практичної підготовки до дій у НС;

- використання комп'ютерних технологій повинно здійснюватися у поєднанні з традиційними засобами навчання і передбачати різні форми і методи організації навчального процесу;

- у системі "майстер виробничого навчання - слухач - комп'ютер" головною дійовою особою повинен залишатися педагогічний працівник, а комп'ютер лише має бути допоміжним засобом передачі та засвоєння знань;

- комп'ютерна технологія навчання має забезпечити самоконтроль і самокорекцію дій слухача, індивідуалізацію та диференціацію навчання, високий рівень формування інформаційної культури;

- комп'ютерні технології навчання повинні стимулювати мотивацію слухачів, підвищувати їх інтерес до вивчення питань цивільного захисту;

- використання комп'ютера здійснюється згідно з санітарними нормами і правилами пристроїв і устаткування кабінетів комп'ютерної техніки у навчальних закладах і режимом роботи слухачів на персональних комп'ютерах.

На основі певного досвіду застосування тандему «комп'ютер-мультимедійний проектор» у проведенні основних видів занять практичного навчання педагогічні працівники курсів розробили мультимедійні презентації. Спочатку вони проаналізували переваги та недоліки таких презентацій, розглянули принципи їх грамотного створення та можливі варіанти реалізації, виявили коло лекційного, практичного матеріалу, де використання

мультимедійних презентацій є найбільш виграшним. Вони дали для себе чітку відповідь на питання: які ж переваги мають мультимедійні презентації? І ось результат. По-перше, використання таких демонстрацій забезпечує наочність подання навчального матеріалу, що сприяє його кращому охопленню та запам'ятовуванню. Дійсно, презентації дозволяють подавати не тільки текстовий матеріал, але й фотографії, рисунки, графіки тощо без спотворення, якісно. Статична картинка при цьому може бути перетворена в динамічну демонстрацію, темп і послідовність наведення елементів якої контролюються викладачем.

Ще однією перевагою таких демонстрацій є можливість використання аудіофайлів. Озвучений навчальний матеріал підкріплюється зоровими образами, в результаті він сприймається органами чуття людини, що забезпечує підвищення ефективності сприйняття інформації. Таким чином, нова інформація міцно закріплюється на інтуїтивному рівні.

Другою перевагою мультимедійних презентацій є швидкість та зручність відтворення фотографій, рисунків, графіків тощо, що суттєво економить час майстра.

По-третє, презентації дають можливість структурувати заняття. На слайдах, на наш погляд, потрібно наводити усі ключові слова, визначення та нові терміни. Це полегшує їх сприйняття та засвоєння студентами. Звичайно, практично усі наведені переваги можна забезпечити і без комп'ютерних презентацій, за допомогою звичайної дошки. Але при цьому отримана студентами інформація буде менш наочною, а викладач витратить на це значно більше часу. Таким чином, перевагами мультимедійних презентацій є наочність, зручність та швидкість викладення нового матеріалу.

По-четверте, тільки під час мультимедійних занять створюються умови для швидкого і досить якісного контролю рівня сприйняття слухачами навчального матеріалу. Для цього на останньому слайді поточного заняття можна навести невеликі тестові завдання, на які слухачі мають дати відповідь. Майстер виробничого навчання при цьому заздалегідь готує невеликі аркуші паперу, на них вже зазначена дата та номер заняття, перелік питань у вигляді 1,2,3..., напроти яких є вільне місце, куди слухач вписує свій варіант відповіді. Перевірка знань, засвоєних слухачами за допомогою таких тестів, є достатньо зручною та швидкою.

Важливим є те, що слухачі можуть отримати для користування електронний варіант матеріалу, що вивчається.

З метою активізації самостійної та індивідуальної роботи слухачів майстри виробничого навчання постійно працюють над розробкою комп'ютерних методичних матеріалів: конспектів, лекцій, методичних вказівок, варіантів завдань та ін., які знаходяться в електронній бібліотеці курсів.

Педагогічні працівники курсів достатньо розробили технологію організації групової навчальної діяльності. Вони фахово поєднують комп'ютерні технології з інтерактивними методами навчання, а саме: метод «мозковий штурм», метод «займи позицію», метод «коло ідей», метод «прогрес» та інші.

Михайлюк О.П., к.х.н., доцент, професор кафедри пожежної і техногенної безпеки об'єктів та технологій Національного університету цивільного захисту України

Билім П.А., к.х.н., доцент, доцент кафедри пожежної і техногенної безпеки об'єктів та технологій Національного університету цивільного захисту України

НАУКОВО-ДОСЛІДНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Наука завжди відігравала фундаментальне значення у розвитку життя суспільства, оскільки за своєю природою є безумовним рушієм прогресу. Серед нагальних завдань забезпечення розвитку науки є підготовка всебічно розвинених фахівців, що здатні постійно поглиблювати свої знання, безперервно вчитись та інтелектуально вдосконалюватись. У цьому контексті саме науково-дослідна робота студентів є одним із кроків на шляху вирішення цієї проблеми.

Одним із напрямів наукової діяльності в Національному університеті цивільного захисту України (НУЦЗУ) є наукова робота, під якою розуміється інтелектуальна творча діяльність студентів, спрямована на отримання й використання нових знань як під час навчального процесу, так і поза ним, що є складовою частиною підготовки висококваліфікованих фахівців з вищою освітою. Адже сучасного фахівця в сфері цивільного захисту повинні відрізняти висока компетентність, вміння поновлювати та розширювати базові знання, здатність до самостійного вирішення проблем. У зв'язку з цим до виконання науково-дослідної роботи в університеті ставляться такі вимоги: максимальна наближеність до навчального процесу; конкретність тематики, сучасний науковий рівень її виконання в практичній діяльності; поступове ускладнення дослідних завдань та тематики від курсу до курсу (враховуючи диференційований підхід за рівнем підготовки студентів); професійно-творчий характер науково-дослідної роботи тощо.

Організація підготовки творчої особистості майбутнього рятувальника передбачає залучення студентів до наукової роботи протягом усього періоду навчання в університеті. Звичайно, зміст дослідницької роботи студентів поступово ускладнюється, стає більш глибоким від курсу до курсу. На молодших курсах студенти знайомляться з науковими напрямками роботи кафедр, пишуть реферати, виступають з доповідями і повідомленнями на семінарських і практичних заняттях, беруть участь у роботі наукових студентських гуртків, наукових студентських конференцій. Ці перші етапи набуття наукового досвіду передбачають ознайомлення майбутніх фахівців цивільного захисту з окремими прийомами, методами, видами наукового дослідження, основними поняттями наукового апарату, правилами підбору потрібної інформації та підготовки доповідей, рефератів тощо.

Якісно новим етапом у творчій підготовці майбутнього фахівця є III-V курси, де студенти виконують систему завдань науково-дослідницького

характеру. Завдання мають різну спрямованість. Виконання цих завдань дозволяє студенту більш свідомо підійти до вибору теми майбутньої дипломної та магістерської роботи. На кафедрах університету тематика дипломних робіт досить часто пов'язана з тематикою науково-дослідних робіт кафедри, з інтересами об'єктів, на базі яких студент виконує дипломну роботу. Так наприклад, в магістерських роботах, що виконувалися на кафедрі пожежної і техногенної безпеки об'єктів та технологій НУЦЗУ, знайшли відображення такі напрямки наукових досліджень кафедри, як:

- створення і пошук оптимальних методів і засобів протипожежного захисту та систем забезпечення пожежної безпеки;
- дослідження закономірностей горіння склопластиків на початковій стадії пожежі;
- оптимізація методів прогнозування надзвичайних ситуацій техногенного характеру та інші.

Захист дипломних та магістерських робіт є підсумком науково-дослідної роботи в університеті. Нерідко наукові проблеми, що досліджуються студентами в рамках дипломних чи магістерських робіт, стають пріоритетним напрямком їх подальших наукових досліджень при виконанні дисертаційних робіт.

Таким чином, основною метою організації і розвитку науково-дослідної діяльності студентів в НУЦЗУ є підвищення рівня наукової підготовки фахівців з вищою професійною освітою і виявлення талановитої молоді для подальшого навчання в магістратурі й аспірантурі, поповнення наукових і педагогічних кадрів ВНЗ, підготовка висококваліфікованих фахівців для вирішення актуальних проблем у сфері цивільного захисту.

Острроверх О.О., к.пед.н., доцент, начальник кафедри наглядово-профілактичної діяльності Національного університету цивільного захисту України;

Росоха С.В., д.т.н., начальник факультету оперативно-рятувальних сил Національного університету цивільного захисту України.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ КУРСАНТІВ, СТУДЕНТІВ, СЛУХАЧІВ У СИСТЕМІ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ МНС УКРАЇНИ

Готовність викладача до професійно-педагогічної діяльності у навчальних закладах МНС України – це такий стан особистості педагога, який характеризується сукупністю теоретичних знань з навчальної дисципліни та методики її викладання з урахуванням особливостей навчального процесу у ВНЗ МНС України, сформованістю конструктивних, організаторських, комунікативних і гностичних умінь та навичок, гуманістичною спрямованістю

діяльності, потягом до постійного самовдосконалення та ґрунтовними загальнокультурними знаннями.

Підготовка викладача навчального закладу МНС до організації самостійної роботи курсантів, студентів, слухачів – це діяльність організованих та уповноважених структур відповідного закладу (кафедр, факультетів, деканату, навчально-методичного відділу) і, також, власне викладача, з метою підвищення рівня його професійної, загальнодидактичної й методичної підготовки щодо організації та проведення самостійної роботи курсантів, студентів, слухачів, обміну досвідом між членами науково-педагогічного колективу, впровадження передового педагогічного досвіду.

Система методичної роботи у ВНЗ МНС – це комплекс дій спеціально уповноважених відділів, об'єднань (навчально-методичний відділ, методична рада, університету) і самого викладача, спрямованих на підвищення загального рівня методичної культури педагога в умовах особливостей навчально-виховного процесу у відомчих закладах освіти.

Вимоги провідних документів щодо організації самостійної роботи та практичний досвід обумовлює визначення таких критеріїв підготовки викладача до організації самостійної роботи: володіння знаннями щодо основ організації самостійної роботи курсантів, студентів, слухачів; уміння й навички оптимального добору видів самостійної роботи курсантів, студентів, слухачів; характер інтеракції викладача і курсантів, студентів, слухачів.

Оптимальним засобом та формою підготовки викладачів до організації самостійної роботи курсантів, студентів, слухачів у системі методичної роботи є проведення методологічних семінарів з метою реалізації певних педагогічних умов. Під педагогічними умовами підготовки викладачів до організації самостійної роботи курсантів, студентів, слухачів у цьому контексті ми розуміємо сукупність чинників, що безпосередньо або опосередковано впливають на оптимізацію основних результатів діяльності викладача з організації самостійної роботи курсантів, студентів, слухачів.

Педагогічними умовами підготовки викладачів до організації самостійної роботи курсантів, студентів, слухачів є: професійна спрямованість теоретичної підготовки викладачів до організації самостійної роботи курсантів, студентів, слухачів з опорою на специфіку їхнього фаху; володіння викладачами способами інтеракції в контексті організації самостійної роботи курсантів, студентів, слухачів; систематичний методичний супровід, спрямований на професійне становлення викладачів ВНЗ МНС.

З метою підготовки викладачів до організації самостійної роботи курсантів, студентів, слухачів потрібно проведення методологічних семінарів, розподілених на два блоки: організаційно-оцінювальний та методичний. Засвоєння викладачами напрямів, визначених у плані проведення семінарів, та використання здобутих знань, вмінь і навичок у практичній діяльності є метою їх проведення.

Складовими елементами моделі підготовки викладачів до організації самостійної роботи курсантів, студентів, слухачів у системі методичної роботи ВНЗ МНС України є адаптаційний, практично-репродуктивний,

оптимізаційний етапи, які сприяють формуванню у викладача готовності до організації самостійної роботи курсантів, студентів, слухачів: розуміння змісту, мети, завдань і прийомів такої роботи; форм та методів її організації; вміння й володіння навичками її ефективної організації. До кожного етапу відповідно визначити рівні підготовки викладача (високий, середній, низький) та основні принципи його роботи (системність та послідовність; успішність і позитивність; індивідуалізація та диференціація адекватність цілей і завдань; активність та інтерактивність; оптимальність). Також потрібно відокремити рівні оцінювання підготовки викладача на кожному етапі: володіння викладачем знаннями щодо основ організації самостійної роботи; наявність вмінь і навичок використання репродуктивних і варіативних видів організації самостійної роботи курсантів, студентів, слухачів; наявність і удосконалення навичок планування та організації самостійної роботи з дисципліни; вміння взаємодії з курсантами, студентами, слухачами під час роботи, володіння знаннями, сформованість умінь і навичок зі встановлення оптимального співвідношення складності навчальних завдань з видами, формами та методами організації самостійної роботи курсантів, студентів, слухачів. Також потрібно окреслити рівні, на яких відбуватиметься підготовка викладача в умовах методичної роботи: самостійна професійна підготовка, організаційна та навчально-методична робота кафедри, інструктивно-методична робота навчально-методичного відділу і методичної ради, організаційна і методична робота факультету й основні для кожного рівня види роботи.

Таким чином, впровадження цієї моделі сприятиме значному поліпшенню підготовки викладачів до виконання своїх професійних обов'язків та результатів їх діяльності: підвищенню рівня засвоєння матеріалу конкретної навчальної дисципліни та розвитку у курсантів, студентів, слухачів вмінь та навичок до організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Перелигіна Л.А., д.б.н., професор, начальник кафедри прикладної психології Національного університету цивільного захисту України.

Асоцький В.В., науковий співробітник Науково-методичного центру навчальних закладів МНС України.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ МНС УКРАЇНИ

В умовах сучасного суспільства вважається загальноновизнаним посилення ролі людського фактора. Сучасні ринкові відносини висувають певні вимоги до особистості кожного працівника. Поряд з об'єктивними труднощами під час працевлаштування (висока конкуренція на ринку праці, дефіцит робочих місць за фахом, відсутність досвіду роботи) свій вплив роблять і суб'єктивні причини, що мають соціальний і особистісний характер.

Процеси адаптації до професійної діяльності є полем дослідження ряду наук: соціології, психології, медицини, політології, філософії та ін. Спільні комплексні дослідження, що поєднують і аналізують різні наукові підходи, ще попереду. На нашу думку, важливим є розгляд психологічної складової процесу адаптації. Його вплив на ефективність входження молодих фахівців у професійну діяльність є очевидним. Це багато в чому визначає необхідність психологічного супроводу ще на етапі навчання у вищому навчальному закладі.

Проблема психологічного забезпечення навчального процесу в вищому навчальному закладі МНС України в даний час є актуальною. В умовах сучасної тенденції щодо збільшення кількості надзвичайних ситуацій, що виникають на території нашої держави, матеріальних та людських втрат від них перед працівниками органів та підрозділів цивільного захисту постають додаткові завдання щодо удосконалення своїх знань та здібностей з питань попередження та ліквідації наслідків різноманітних надзвичайних ситуацій. В цих умовах виникає насущна потреба у концептуальному перегляді освітньої політики та кадрового забезпечення МНС України, пошуку і впровадженні нових психолого-педагогічних технологій, підготовці висококваліфікованих спеціалістів для органів та підрозділів цивільного захисту. Вітчизняний та закордонний досвід переконливо показує, що одним з шляхів підвищення ефективності навчально-виховного процесу в ВНЗ є організація його психологічного супроводу.

Як наукова проблема психологічне забезпечення навчального процесу в ВНЗ, як правило, розглядається в контексті процесів гуманізації, що проходять паралельно, і формуванні готовності майбутнього спеціаліста до професійної діяльності, безперервного професійного саморозвитку та особистісного самовизначення, що відповідають соціально визнаному іміджу працівників аварійно- та пожежно-рятувальних підрозділів МНС України.

До різних сторін проблеми психологічного забезпечення навчального процесу зверталася велика кількість науковців. Концептуальні підходи таких авторів як А.А. Алдашева, А.Т. Іваніцький, В.Я. Кікоть, В.П. Сафронов, А.Г. Шестаков та ін. стали загальною теоретичною основою в розкритті психолого-педагогічних закономірностей та механізмів психологічного забезпечення навчального процесу. В той же час, в сучасній психологічній літературі приділяється недостатньо уваги цільовому психологічному забезпеченню навчального процесу курсантів навчальних закладів МНС, зокрема, питанням індивідуально-розвиваючої, корекційної, консультативної і психопрофілактичної роботи.

Для успішної професійної діяльності й ефективного працевлаштування молодому фахівцеві необхідно мати не тільки високий рівень професійної підготовки, але й певний набір особистісних якостей. У психологічній літературі умови й фактори, що визначають особистісний і професійний розвиток людини, – одна з найважливіших науково-практичних проблем. У зв'язку з цим мова може йти про зміну стратегій адаптивної поведінки на більш творчі. Так, наприклад, у гуманістичному напрямку психології

основоположною є ідея про самоактуалізацію людини. При цьому необхідним фактором повноцінного розвитку особистості є прагнення цієї особистості до максимально можливого розкриття свого потенціалу й реалізації в практичній життєдіяльності.

Варто відзначити, що процес навчання у вищому навчальному закладі є нібито останньою ланкою в ряді всього педагогічного процесу, що традиційно містить у собі дошкільні установи, школу (ліцей), вищий навчальний заклад.

Період навчання у вищому навчальному закладі є, можливо, найбільш важливим для людини в плані особистісного росту, що відбувається в цей час, реального становлення її як особистості. Цей період характеризується одночасним протіканням ряду специфічних процесів, обумовлених як особливостями навчальної діяльності, так і соціального середовища. До таких динамічних процесів можна віднести:

- професійне самовизначення й пов'язаний з ним розвиток професійно важливих якостей;
- особистісне самовизначення, що включає формування системи особистісних сенсів ціннісних орієнтацій;
- адаптацію до умов навчання й соціального середовища, що також включає засвоєння прийнятих соціальних норм і цінностей.

Закінчення вищого навчального закладу припускає зміну соціального статусу особистості, появу нових соціальних ролей. У цей момент найбільш повно проявляються механізми адаптації, уже сформовані під час навчання в школі й ВНЗ.

Сьогоднішні курсанти вищих навчальних закладів МНС значно відрізняються від своїх попередників. Вони більш динамічні, амбіційні, мобільні, мають доступ до більших інформаційних і технічних ресурсів. Але в той же час у них не вистачає досвіду публічної презентації, недостатньо сформовані уявлення про майбутню професію рятувальника, є труднощі в усвідомленні планів кар'єрного росту, не визначені стратегії протистояння стресу і т.д.

Дані опитувань курсантів і викладачів, що були проведені нами, свідчать про важливість і значимість особистісного фактора як одного з провідних у професійній успішності. Очевидно, що психологічній складовій в процесі навчання відведено не виправдано мало місця. Вирішення цієї проблеми допоможе розкрити психологічні й соціальні механізми формування «молодого фахівця нового типу» і дасть можливість грамотно коригувати процес навчання з урахуванням необхідних перетворень. Очевидна необхідність і актуальність створення системи психологічного забезпечення навчального процесу курсантів.

У взаємодії «ВНЗ – курсант», «ВНЗ – випускник» намічається розвиток нових форм співробітництва на базі гуманістичного підходу до особистості курсанта, а це неможливо без знання внутрішнього світу особистості, законів її адаптації. У зв'язку із цим сучасна система відомчої вищої освіти МНС має потребу в розвитку цього напрямку роботи й в фахівцях з вищою психологічною кваліфікацією.

Мета психологічного забезпечення навчального процесу в навчальному закладі МНС - сприяння розвитку властивостей особистості й індивідуальності, формуванню ефективної стратегії адаптації до майбутньої професійної діяльності, професійної спрямованості й самореалізації, готовності до вибору кар'єрного шляху.

Взагалі психологічне забезпечення навчального процесу курсантів у ВНЗ призначене для сприяння ефективній роботі всієї системи підготовки молодих фахівців і їхньої реалізації в ході практичної діяльності в органах та підрозділах МНС. Із цим у перспективі пов'язаний подальший розвиток системи цивільного захисту України.

Таким чином, головними завданнями психологічного забезпечення навчального процесу у вищих навчальних закладах МНС можна вважати:

- оптимізацію процесу взаємодії «випускник - підрозділ» (надання курсантам і випускникам допомоги з профорієнтаційних і психологічних напрямків їхньої діяльності);
- формування соціально активного і розвиваючого способу життя курсантів;
- забезпечення особистісного й професійного розвитку курсантів на етапах навчального процесу;
- психологічне й соціальне вивчення курсантів;
- соціально-психологічне інформування курсантів і випускників з питань, що виникають у процесі навчання й профорієнтації;
- консультування курсантів і викладачів із всіх питань цього напрямку.

Зазначені завдання охоплюють всі головні аспекти (етапи) навчання. На їхній базі необхідна розробка програми послідовного психологічного забезпечення, що сприяє утворенню психологічної готовності випускника до зміни його основної діяльності – навчальної на професійну.

Отримання освіти разом з поетапним психологічним забезпеченням – процес поступової адаптації курсанта в період навчання у вищому навчальному закладі до професії, що здобувається, і підготовки його до входження у відповідне соціально-професійне середовище. Результатом цієї комплексної роботи повинні стати: 1) готовність до професійної діяльності, оволодіння її змістом і формою на рівні, достатньому для самостійної роботи; 2) психологічна готовність до ролі фахівця як організатора й керівника, тобто «людини діючої»; 3) психологічна готовність до входження в новий трудовий колектив і навички успішної комунікації в ньому; 4) психологічна готовність до активного, мобільного реагування на зміни, що відбуваються в соціально-професійному середовищі; 5) усвідомлення власної визначальної ролі в досягненні життєвої мети; 6) готовність до реалізації свого особистісного й професійного потенціалу.

Повноцінне психологічне забезпечення навчального процесу у вищому навчальному закладі МНС – це структура, що включає професійних психологів, вихователів, фахівців по роботі з персоналом. Частина психологічної роботи здійснюється у вигляді спільних проектів і виконується разом. Таким чином, психологічне забезпечення навчального процесу у ВНЗ МНС – це не швидка

психологічна допомога. Цими питаннями займаються структурні підрозділи навчального закладу та комплектуючі підрозділи, що сприяє підвищенню рівня психологізації освітнього процесу й працює в тісному контакті з усіма його учасниками. При цьому важлива координація діяльності, активна підтримка й зацікавленість керівництва вищого навчального закладу.

Підводячи підсумки, слід сказати, що психологічне забезпечення навчального процесу у вищому навчальному закладі МНС дозволяє:

- більш мобільно реагувати на процес реформування державної системи цивільного захисту;
 - поповнювати комплексну базу досліджень за рахунок діяльності психологів, соціологів, а також курсантів, що проводять науково-дослідну роботу;
 - одержати більш точну й детальну уяву про процеси і явища, що відбуваються в курсантському середовищі, про розвиток професійної свідомості;
 - корегувати діяльність психологів, вихователів залежно від поточних змін в суспільстві;
 - підвищити ефективність і своєчасність заходів, спрямованих на підвищення адаптації випускників до професійної діяльності;
 - підвищити конкурентоспроможність вищого навчального закладу.
-
-

Присяник Н.С., методист обласних курсів навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Закарпатської області.

Шпонтак І.М., методист методичного кабінету навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Закарпатської області;

ІННОВАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА

Сьогодні, як ніколи, на часі реалізація компетентнісної парадигми, що орієнтує педагогів на впровадження у практику цілісного підходу до розвитку особистості слухача. Але для реалізації цього генерального завдання і самі педагоги мають перебудуватися, набути певних організаційних умінь, поглибити знання з педагогіки, психології.

Психолого-педагогічні проблеми сучасного періоду пов'язані з необхідністю освоєння нового соціально-економічного та професійного досвіду. Відбувається не завжди безболісний, але необхідний процес руйнування стереотипів традиційних способів формування професійної діяльності. Це пояснюється тим, що в основу побудови та функціонування педагогічної освіти минулого було покладено схему матеріального виробництва, орієнтовану не на особистість і її розвиток, а на людину як на "програмований компонент системи" (Є. Шиянов), як на об'єкт усіляких

впливів. За такого підходу існує небезпека технократизації особистості, її духовної сфери, тоді як украй важливим є освоєння на всіх етапах освіти емоційно-ціннісного досвіду попередніх поколінь. Тож самовизначення педагога у світовій і національній культурах, у тому числі й педагогічній, вироблення на цій основі соціально-професійної компетентності, ціннісного ставлення до педагогічної діяльності мають бути визнані основними завданнями професійної підготовки. Важливість цих завдань очевидна, оскільки реалізація гуманістичних цінностей та ідеалів неможлива без активної участі педагога як людини, що безпосередньо впливає на формування особистості, а отже — і на духовне оновлення суспільства.

У світовій педагогіці визнано три типи навчання: 1) підтримувальне, спрямоване на відтворення окремої культури, соціального досвіду і соціально-культурної системи загалом; 2) інноваційне, яке стимулює інноваційні зміни в культурі та соціальному середовищі, активно впливаючи на проблеми, що постають як перед окремою людиною, так і перед суспільством; 3) шокове, зумовлене раптовими "вибуховими" змінами у житті людини і суспільства (екологічні катастрофи, війни тощо). За сприятливих умов найбільшого поширення мають набути два перші типи навчання. Очевидно і те, що пріоритет у формуванні професійної компетентності має належати інноваційному типу, який передбачає творчий пошук на основі досвіду.

Серед моделей інноваційного навчання особливо ефективною є організація творчого пошуку на основі систематичного розв'язання проблем, дискусії.

Професійні вміння

Аналіз особливостей інноваційного навчання переконує в першорядному значенні таких напрямів розвитку професійних якостей педагога, як збагачення мислення, емоційного досвіду, формування нового типу спілкування та комунікативних здібностей, розвиток (паралельно з інтелектуальною) емоційної інтуїції, здатності до внутрішнього діалогу як основи самопізнання, проблематизації спілкування, лабільності його способів, зміни ролей.

Дослідження психологів (Н.В.Кузьміна, А.К.Маркова та ін.) свідчать про відповідність структури діяльності педагога структурі його особистості. У структурі педагогічної діяльності виокремлюють п'ять інваріантних компонентів, яким у структурі особистості педагога відповідають п'ять груп професійних умінь, а саме:

1) гностичні (уміння здобувати, поповнювати й розширювати свої знання, вивчати особистість слухача, а також свою власну);

2) проектувальні (здатність планувати навчальний процес — визначення цілей, урахування психологічних закономірностей, вибір оптимальних видів, методів, прийомів професійної діяльності);

3) конструктивні (уміння обирати оптимальні прийоми і способи навчання, форми роботи, відбирати і дозувати навчальний матеріал, визначати характер керівництва процесом навчання);

4) організаційні (здатність організовувати свою діяльність і діяльність слухачів відповідно до цілей навчально-виховного процесу);

5) комунікативні (уміння використовувати різні механізми формування міжособистісних взаємин між учасниками педагогічного процесу, застосовувати техніку акторської майстерності, запобігати конфліктам, долати їх, створювати комунікативну мережу занять).

Як долати труднощі. Аналіз освітніх потреб педагогів, рівня їхньої педагогічної майстерності, проблем у професійній діяльності допомагає вибудувати стратегію методичної роботи. Так, для вдосконалення комунікативних навичок педагогів плануються семінари-практикуми з основ педагогічного спілкування як засобу гуманізації навчально-виховного процесу; тренінги з оволодіння педагогами моделлю особистісно орієнтованої взаємодії з слухачами; майстер-класи з організації сучасних форм навчання.

Особливі труднощі для викладачів становить проектування педагогічної діяльності, продуктів інноваційної діяльності, що пов'язано з недостатнім володінням педагогами проєктувальними навичками та вміннями. Їх формуванню сприяють проблемні та проблемно-проєктні семінари, участь в яких допомагає педагогам визначати основу для проєктування того чи іншого продукту інноваційної діяльності, виокремити цілі й завдання, очікувані результати застосування даного продукту.

Запропоновані елементи системи інноваційної методичної роботи допоможуть підвищити рівень професійної компетентності педагогів.

Уваров Ю.В., к.т.н., доцент, начальник Науково-методичного центру навчальних закладів МНС України;

Чікаліна Т.М., старший викладач-методист Науково-методичного центру навчальних закладів МНС України.

ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ СТАНДАРТУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Інтеграція України в європейський науковий та освітній простір зумовлює зміни до реформування системи вищої освіти, зокрема галузі знань "Цивільна безпека". Відповідно до змін в законодавстві щодо питань освіти вітчизняна вища школа у 2011 році поступово переходить на нову "рівневу" систему вищої професійної освіти і нові стандарти вищої освіти.

Після затвердження Переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра, до якого увійшли нові спеціальності "Цивільний захист" та "Управління у сфері цивільного захисту", робоча група з розроблення стандартів розпочала працювати над змістовою частиною стандартів вищої освіти підготовки спеціаліста і магістра за вищезазначеними спеціальностями.

Розроблення нового покоління стандартів вищої освіти має починатися тільки у разі наявності відповідної професійної назви роботи у діючому на сьогодні Національному класифікаторі професій ДК 003: 2010. Тому насамперед були визначені професійна кваліфікація і первинні посади, які займатимуть спеціалісти та магістри цивільного захисту.

Спираючись на кваліфікаційну характеристику професії працівника (спеціаліста чи магістра цивільного захисту), в освітньо-кваліфікаційній характеристиці були визначені типові задачі його професійної діяльності, а на основі аналізу змісту типових задач діяльності і виробничих функцій та з урахуванням переліку об'єктів діяльності була встановлена структура професійної діяльності та сформована система умінь і компетенцій, що необхідні фахівцю для вирішення типових задач, із визначенням рівня сформованості кожної з них. Тобто розроблена компетентнісна модель випускника.

Відповідно до опису кваліфікацій, спеціаліст (будь-якої сфери діяльності) повинен мати поглиблені та інтегровані знання, широкі професійні, науково-теоретичні знання, у тому числі суміжні з іншими видами діяльності. У спеціаліста мають бути компетенції, достатні для виконання складних завдань та їх постановки іншим, компетенції для автономної реалізації організаційно-технічних процесів у профільній сфері професійної діяльності. Спеціаліст повинен уміти визначати і інтерпретувати специфічні особливості, термінологію, ключові наукові надбання у професійній сфері, демонструвати уміння та готовність до перенесення своїх широких інтегрованих знань, розуміння, навичок і професійного досвіду на суміжні сфери діяльності. Здатний ефективно працювати у колективі та керувати співробітниками, ефективно застосовувати свою методичну, професійну, соціальну та особистісну компетенції.

Визначаючи компетенції для спеціаліста-інженера оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, враховували, що він повинен володіти всіма компетенціями бакалавра напряму підготовки "Цивільний захист", а також уміннями та компетенціями, що необхідні йому для вирішення завдань конкретної професії.

Професійні компетенції є формалізованим описом професійної діяльності фахівця, тому пропонуємо перелік професійних компетенцій, що увійшли до змісту проекту освітньо-кваліфікаційної характеристики спеціаліста галузі знань "Цивільна безпека", спеціальності "Цивільний захист", кваліфікації "Інженер оперативно-рятувальної служби цивільного захисту".

Таблиця 1 – Професійні компетенції випускника

Назва групи компетенцій та зміст компетенції	Позначення компетенції
загально-професійні	КЗП
здатність виконувати необхідний вибір і розрахунки параметрів щодо застосування засобів забезпечення безпеки	КЗП-01
уміти оптимізувати методи й засоби забезпечення безпеки людини від впливу різних негативних чинників	КЗП-02

Назва групи компетенцій та зміст компетенції	Позначення компетенції
здатність проводити економічну оцінку ефективності заходів щодо забезпечення техногенної безпеки	КЗП-03
здатність обґрунтовано вибирати й застосовувати системи та методи захисту людини, середовища перебування й природи від небезпек	КЗП-04
здатність до раціонального рішення питань щодо безпечного розміщення й застосування засобів забезпечення безпеки, порятунку й захисту людину від техногенних і антропогенних впливів	КЗП-05
здатність оцінити стан готовності підрозділу до дій за призначенням за встановленими критеріями та показниками	КЗП-06
розробляти та надавати пропозиції (рекомендації) з підвищення рівня безпеки об'єктів, поліпшення протиаварійного стану об'єктів і територій та усунення виявлених порушень вимог щодо дотримання техногенної безпеки	КЗП-07
здатність проводити державну експертизу з питань цивільного захисту проектів будівництва об'єктів, що можуть спричинити виникнення надзвичайної ситуації, проектів містобудівної та іншої будівельної документації	КЗП-08
здатність здійснювати заходи щодо нагляду й контролю на об'єкті господарювання, території відповідно до діючої нормативно-правової бази	КЗП-09
уміти аналізувати й оцінювати потенційну небезпеку об'єктів господарювання для людини й навколишнього середовища	КЗП-10
здатність проводити експертизу рішень щодо безпеки об'єктів підвищеної небезпеки, сертифікацію виробів, машин, матеріалів на відповідність вимогам безпеки	КЗП-11
розуміти, розроблювати і впроваджувати превентивні та оперативні (аварійні) заходи цивільного захисту	КЗП-12
здатність прогнозувати і оцінювати обстановку в зоні надзвичайної ситуації та тактичні можливості підрозділів	КЗП-13
уміти аналізувати причини виникнення надзвичайної ситуації та її наслідків	КЗП-14
здатність використовувати сучасну вимірювальну техніку, сучасні методи виміру	КЗП-15
спеціалізовано-професійні	КСП
здатність проводити критичний аналіз існуючої аварійно-рятувальної техніки та розробляти рішення під час проектування сучасних зразків аварійно-рятувальної техніки	КСП-01
здатність до взаємодії з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування з питань забезпечення	КСП-02

Назва групи компетенцій та зміст компетенції	Позначення компетенції
техногенної безпеки, безпеки в надзвичайних ситуаціях	
уміння оцінити сталість функціонування об'єкту господарювання в умовах надзвичайних ситуацій	КСП-03
здатність використовувати професійно-профільовані знання й практичні навички у тактичній підготовці особового складу	КСП-04
уміти організувати й керувати діяльністю підрозділів, які виконують заходи щодо запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру	КСП-05
обирати критерії, форми і характер контролю адекватно об'єкту і цілям контролю	КСП-06
готовність застосовувати й нарощувати отримані знання у сфері цивільного захисту на первинних та наступних посадах призначення	КСП-07

Під час проектування освітньо-професійної програми підготовки спеціаліста цивільного захисту було визначено перелік, зміст і обсяг навчальних дисциплін, практик, що забезпечують формування необхідних компетенцій (здійснено "перехід" від необхідних результатів освоєння освітньо-професійної програми до її змісту).

З урахуванням вищезазначеного нами пропонується перелік нормативних навчальних дисциплін і практик, що увійшли до змісту проекту освітньо-професійної програми підготовки спеціаліста галузі знань "Цивільна безпека", спеціальності "Цивільний захист", кваліфікації "Інженер оперативно-рятувальної служби цивільного захисту".

Таблиця 2. - Нормативні дисципліни освітньо-професійної програми підготовки спеціаліста за спеціальністю "Інженер оперативно-рятувальної служби цивільного захисту"

1. Цикл професійно-орієнтованої гуманітарної і соціально-економічної підготовки
<i>Професійна іноземна мова</i>
<i>Економіка цивільного захисту</i>
<i>Державне регулювання діяльності у сфері цивільного захисту</i>
2. Цикл природничо-наукової, професійної та практичної підготовки
<i>Метрологія, стандартизація і сертифікація з питань цивільного захисту</i>
<i>Прикладні інформаційні технології у сфері цивільного захисту</i>
<i>Системи забезпечення захисту населення і територій у надзвичайних ситуаціях</i>
<i>Основи проектування інженерної та аварійно-рятувальної техніки</i>
<i>Техногенна безпека об'єктів та технологій</i>
<i>Організація та управління ліквідацією наслідків надзвичайних ситуацій</i>
<i>Переддипломна практика (стажування)</i>

На основі стандарту вищої освіти кожен вищий навчальний заклад розробляє навчальний план і графік освітнього процесу, навчальні програми

дисциплін і практик, засобу атестації студентів і оцінки досягнення результатів освіти, забезпечує реалізацію освітньо-професійної програми потрібними по освітньому стандарту ресурсами. Зокрема (і це важливо) реалізація компетентісно орієнтованих освітньо-професійних програм припускає використання нових освітніх технологій, оскільки стандарти вищої освіти третього покоління передбачають обмеження лекцій, широке використання активних і інтерактивних форм проведення учбового зайняття.

Зміна формату стандарту вищої освіти, заснованого на переході від кваліфікаційного до компетентісного підходу, зумовила необхідність в осмисленні і перегляді цільових, змістовних і процесуальних характеристик в їх нерозривній єдності.

Становлення професіонала в сучасних умовах неможливе без чіткого визначення системи знань, умінь та навичок, компетенцій, особистісних якостей фахівця. А також це і прагнення погоджувати цілі і результати освіти з реальними потребами студентів, випускників вищих навчальних закладів, роботодавців і суспільства.

Шпонтак І.М., методист методичного кабінету навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Закарпатської області;

Присяник Н.С., методист обласних курсів навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Закарпатської області.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНО- МЕТОДИЧНИХ УСТАНОВ

Суспільна потреба навчально-методичних установ нового покоління вимагає особливої уваги до інноваційних процесів, до того, що заважає і що сприяє створенню та поширенню педагогічних новацій. Сьогоднішня психолого-педагогічна наука вважає, що нове у педагогіці – це не лише ідеї, підходи, методи, технології, які ще не використовувались, а й той комплекс елементів або окремі елементи педагогічного процесу, які дають змогу ефективно вирішувати завдання розвитку і саморозвитку творчої особистості.

Однією з особливостей сучасної системи освіти є співіснування двох стратегій організації навчання – традиційної та інноваційної. У педагогічному середовищі ведуться розмови про неготовність включатися в інноваційні процеси. І для цього є певні підстави. Так, прагнення викладача забезпечити максимальну відповідність навчально-виховного процесу вимогам освітньої системи призводить до того, що слухач використовується як засіб діяльності на рівні з іншими, що передбачені новітньою педагогічною технологією. За таких умов розвиток учасників педагогічного процесу відбувається переважно як

об'єктивно обмежений предметно-професійними вимогами технології чи методики.

Традиційна школа базується на перейнятливості ідей, що є надзвичайно складною проблемою і пов'язана із здатністю до сприйняття новітніх ідей та їх поширення в освітній практиці, спроможністю здійснити перехід з формального, теоретичного рівня наукових знань на щабель педагогічних технологій і освітньої практики.

Інноваційні освітні системи – це динамічний рух складної сукупності скоординованих місцевих умов, які мусять змінюватися. Зрозумілою є значущість умов, що забезпечують продуктивність етапу практичного застосування освітніх інновацій, в основу яких покладено новітні ідеї. Успіх наявний, коли реформа спричинена добре усвідомленою місцевою потребою, більш того, сама реформа є місцевим продуктом розвитку, ініціюється широким колом людей і має відповідне фінансування. Інновації в педагогіці відображають складний і довготривалий процес, у якому беруть участь багато факторів, які на нього впливають. У всьому цьому провідне місце відводиться членам педагогічного колективу, яким треба сприйняти та реалізувати педагогічні нововведення. Саме від їх готовності до інноваційної діяльності, від їх ставлення до цих нововведень залежать успіх і ефективність інноваційних освітніх проектів.

Є кілька аспектів, розв'язання яких допоможе впровадженню інновацій у педагогічну практику.

Перший аспект, який виникає при впровадженні в практику педагогічних технологій, – це психолого-педагогічна неготовність викладача до інновацій.

Другий – це відсутність мотивації та мотиваційного середовища.

Третій аспект – ще недостатня пропаганда перспективного та передового педагогічного досвіду.

Сьогодні не менш актуальне питання – дослідження проблеми з формування готовності членів педагогічного колективу до інноваційної діяльності; розробці психологічного аспекту науково-методичного забезпечення здійснення інноваційних освітніх проектів, корекційних засобів самовдосконалення та розвитку творчого потенціалу викладача ми повинні приділяти значну увагу.

На даний час склалася ситуація, яка вимагає серйозної реорганізації застарілих механізмів управління педагогічними системами та процесами – четвертий аспект. Попередні централізовані моделі управління освітою не можуть бути пристосовані до стрімких соціальних та економічних зрушень в умовах інноваційного розвитку суспільства.

Сучасній освіті потрібен конкурентоспроможний педагог. Сьогодні педагоги розуміють і на різних рівнях про це говориться, що необхідно шукати ефективні форми, методи роботи з слухачами, а коли така можливість надається педагогу, то він або не вміє приймати самостійно рішення, або не хоче щось змінювати в своїй роботі.

Практика засвідчує, що батьки почали вибирати спочатку викладача, а вже потім – школу. Отже, у ринкових умовах і педагог стає конкурентоспроможний

або ні. Науковці визначають складові конкурентоспроможності (кваліфікаційна компетентність та готовність) викладача:

– когнітивний компонент: володіння науково-категоріальним апаратом та методами конкретної освітньої галузі; оволодіння змістовим і процесуальним компонентом педагогічної діяльності; рефлексивними вміннями;

– операціональний компонент: уміння та навички пізнавального, комунікативного, управлінського характеру; володіння сучасними інформаційними технологіями; володіння навичками самоосвіти та підвищення рівня кваліфікації, за необхідності – рекваліфікації;

– перцептивний компонент: здатність до самоаналізу і прийняття нестандартних рішень; володіння навичками ділового, міжособистісного та педагогічного спілкування.

Конкурентоздатність визначається як стійка особистісна властивість свідомо і творчо реалізувати професійну компетентність за достатнього рівня володіння необхідними суспільно-комунікативними знаннями, вміннями та особистісними характеристиками.

Таким чином, кваліфікаційно-особистісна готовність педагога складається з трьох структур: професійної готовності, психолого-педагогічних якостей та соціально-перцептивних навичок конкурентної боротьби.

Можна зробити висновок, що зовнішньо-професійна і внутрішньо-особистісна готовність, набуваючи цілісності в процесі підготовки спеціаліста, інтегруються в систему пізнавальних особистісних, поведінкових якостей – основи компетентності, спроможності конкурувати можуть бути визначені через ступінь сформованості та здатності вийти переможцем у конкурентній боротьбі конкурентоспроможних фахівців.

Носіями педагогічних інновацій виступають творчі особистості, які здатні до:

– рефлексії, що характеризує здібності педагога до самопізнання, самовизначення й осмислення ним свого духовного світу, власних дій і станів, ролі та місця у професійній діяльності;

– саморозвитку як творчого ставлення індивіда до самого себе, створення, ним самого себе у процесі активного впливу на зовнішній і внутрішній світ з метою його перетворення;

– самоактуалізації як фактора безперервного прагнення людини до якомога повнішого виявлення та розвитку своїх особистісних можливостей;

– професійного самовдосконалення, яке здійснюється у двох взаємопов'язаних (разом з цим відносно самостійних процесах) формах: самовиховання – цілеспрямована діяльність людини щодо систематичного формування та розвитку в собі позитивних і усунення негативних якостей особистості; у відповідності усвідомлених потреб соціальним вимогам у особистісній стратегії;

– розвитку: самоосвіта – оновлення й удосконалення наявних у спеціаліста знань, умінь і навичок з метою досягнення бажаного рівня професійної компетентності.

Педагогу необхідно створити сприятливе позитивне мотиваційне середовище у навчальному закладі для впровадження інновацій.

Педагогічна готовність викладача до впровадження інноваційних проектів – це потенціал професійної компетентності викладача, який дозволяє за порівняно невеликий проміжок часу вирішити завдання інтенсивного формування і розвитку здібностей, які необхідні для реалізації професійного й особистісного самовизначення як необхідної умови продуктивного нарощування творчого потенціалу особистості педагога. Формування педагогічної компетентності, що впливає на творчий розвиток та професійний ріст викладача – це ще один етап вирішення нагальних проблем у здійсненні інноваційних освітніх проектів, а це:

- необхідний системний, планомірний підхід до пропаганди інновацій та виявлення провідних тенденцій їх розвитку;
- виявлення ефективних методів вивчення й експертизи результатів інновацій, розробки механізмів їх реалізації;
- дослідження готовності до інноваційної діяльності;
- науково-методичне забезпечення здійснення інноваційних освітніх проектів.

Для ефективного управління процесом самовдосконалення підлеглих управлінцю необхідно вирішити двоєдине завдання:

1. Створити необхідні мотиваційні умови повсякденної професійної діяльності, які будуть спонукати членів педагогічного колективу до самовдосконалення і тим самим формувати готовність до інноваційної педагогічної діяльності;

2. Формувати у членів педагогічного колективу відповідні потреби і мотиви. (Мотив – це стійка внутрішня властивість особистості, яка зсередини спонукає її до здійснення визначених дій).

Мотиваційне середовище – це сукупність умов, які визначають направленість і величину зусиль, що докладають члени педагогічного колективу для досягнення навчально-виховних цілей. Тобто керівництво навчальним закладом повинно спочатку виявити найбільш схильних і найбільш готових до інноваційної діяльності педпрацівників, а потім створити соціально-психолого-педагогічні умови для самовдосконалення, саморозвитку, самоактуалізації членів педагогічного колективу, що є вихідним щодо формування готовності та спроможності до інноваційної діяльності.

Але мотиваційного середовища недостатньо для інноваційної діяльності педпрацівників. Необхідна умова ефективного впровадження інновацій – психологічна готовність самого викладача. Тобто педагог повинен самоусвідомити себе. На основі самопізнання себе, визначення своїх сильних і слабких сторін. Тільки у творчого викладача з'явиться бажання, яке спонукає його займатися самовдосконаленням. Інтегральна характеристика самоусвідомлення – це самооцінка, почуття відповідальності, готовності до активності. Тоді прийняття рішень про самовдосконалення відбувається при глибокому внутрішньому переживанні педагогом своїх позитивних і негативних сторін особистості. Саме індивідуально-психологічні та емоційно-

вольові особливості викладача визначають психологічну готовність або неготовність викладача до інноваційної діяльності.

Отже, можна зробити висновок, що введення новацій у керівництві не лише покращить роботу навчально-методичних установ, а й знизить психологічну напруженість у колективі.

Юр'єва Ю.Г., методист навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Херсонської області.

ТРАДИЦІЙНІ ТА НЕТРАДИЦІЙНІ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Підвищення якості знань слухачів є одним з головних завдань, яке ставить собі за мету удосконалення навчального процесу. Само удосконалення відбувається завдяки збагаченню змісту, методів і організаційних форм навчання. За останні роки відбулися значні зміни у сфері функціонального навчання у сфері цивільного захисту: перехід від класно-урочної до модульної системи, застосування та впровадження в практику нових форм та методів навчання.

Щодо визначення самого поняття "традиційне" та "нетрадиційне" в аспекті організації навчально-виховного процесу. Огляд окремої підручкової, монографічної та журнальної літератури дає змогу переконатися в тому, що в психолого-педагогічній літературі мало уваги приділяється нетрадиційній формі організації навчання, відсутній детальний опис і трактування поняття нестандартного. Жоден з авторів не дає повної класифікації нестандартних форм навчання. Вони лише пояснюють поняття "нетрадиційності" через розгляд окремих типів занять.

Та проаналізувавши всі визначення й терміни, можна зробити висновок, що на сьогодні традиційними вважаються такі форми та методи навчання, які передбачають пасивну позицію слухача. Будь-яка зміна позиції слухача на активну класифікує форму та метод як нетрадиційні.

На сьогодні навчальний процес у закладах вищої освіти здійснюється за такими традиційними формами, як: навчальна робота, самостійна робота, практична робота, контрольні заходи. Основними видами навчальних занять при цьому є: лекція, лабораторне, практичне, семінарське, індивідуальне заняття.

Традиційною для України є й класно-урочна форма навчання. А ось модульну систему навчання, за якою вже понад 5 років працює Центр, відносять до нетрадиційності. Як відомо, головною відмінністю модульної системи є зміна позиції слухача в навчальному процесі. Так, замість пасивного сприйняття та відтворення отриманої інформації тепер слухач і сам створює та є головним учасником навчального процесу. Уся навчальна робота передбачає

активність слухача, висловлюючись мовою спорту, він є спаринг-партнером викладача, а не "грушею".

Реалізація нетрадиційної системи навчання у сфері цивільного захисту відбувається за допомогою як традиційних, так і нетрадиційних методів. Так, поруч з традиційною лекцією, під час якої викладач монологічно, методично та послідовно викладає навчальний матеріал, може застосовуватися проблемна лекція. Така лекція містить у собі проблемні, дискусійні твердження, варіанти вирішення яких досягаються обов'язковим обговоренням їх між усіма присутніми. Цьому передують монолог викладача, в якому він вводить слухачів у проблему, вказує на можливі підходи до її аналізу на матеріалі співставлення різних факторів та теорій і знайомить з деякими умовами та прецедентами її розв'язання, створюючи тим самим ґрунт для проблематизації зовнішнього діалогу.

До нетрадиційних також відносять знайомі та давно рекомендовані як найоптимальніші у сфері функціонального навчання та опановані нами: ділові або рольові ігри, тренінги, аналіз конкретних проблемних ситуацій тощо.

Ділова гра, яку ми застосовуємо з метою вироблення в них навиків прийняття управлінських рішень в НС, включає наявність ігрового моделювання та розподіл ролей між учасниками гри; наявність загальної мети всього колективу, досягнення якої забезпечується взаємодією учасників гри, підкоренням їх різнобічних інтересів цій загальній меті.

Розігрування ролей є простішим методом порівняно з діловою грою, що потребує менших затрат часу та засобів на розробку та впровадження. Взаємодія учасників ігрового заняття може здійснюватися, зокрема, у вигляді дискусій.

Аналізу конкретних ситуацій як нетрадиційній формі навчання властиві: наявність складної задачі чи проблеми, формулювання викладачем контрольних запитань з даної проблеми, обговорення можливих варіантів її вирішення.

Навчальні екскурсії як форма організації навчального процесу теж стають нетрадиційними в межах постійно діючого семінару. Так, перед початком екскурсії кожен слухач отримує певне завдання, яке повинен захистити після проходження екскурсії. Зокрема, якщо екскурсія проводиться в захисну споруду, то після її закінчення слухач повинен вміти виконувати певні дії щодо технічного обслуговування захисних споруд, герметизації споруди тощо. В той час, коли в межах курсів підвищення кваліфікації допускається проведення традиційних екскурсій, які носять оглядово-ознайомчий характер.

Слід окремо зазначити, що навіть при проведенні традиційних занять можливе застосування нетрадиційних методів. Тобто під час традиційної лекції викладач може застосовувати методи активного навчання такі, як мозкова атака, ділова гра, аналіз конкретних ситуацій тощо. Взагалі ще одною визначальною рисою модульного навчання є включення в кожний різновид заняття три-чотири види навчальної роботи: дискусію щодо змісту вивчених першоджерел, аналіз педагогічних ситуацій, розв'язання проблемно-педагогічних задач, рольову та ділову гру.

Однак модульна розвиваюча система вимагає і відмінного від традиційної програмно-засобового забезпечення навчально-виховного процесу. Перехід до такої системи передбачає неперервний пошук та створення графік-схем навчальних курсів, модулів, навчальних сценаріїв модульних занять та розвиваючих навчально-роздаткових матеріалів. Звідси ми маємо вимоги до створення опорних конспектів, сценаріїв ділових ігор, круглих столів, технологічних та операційних карток.

ЗМІСТ

<i>Білецький Б.І.</i> Дисципліна як ознака морального чинника в підготовці фахівців у сфері цивільного захисту.....	2
<i>Бичев А.П., Гончарук В.О., Стець М.М.</i> Особливості розробки та впровадження лабораторно-практичних робіт для пожежних-рятувальників..	4
<i>Гречка В.М.</i> Педагогічні основи підготовки керівних кадрів місцевого та об'єктового рівнів у сфері цивільного захисту до управлінської діяльності в процесі післядипломної освіти.....	7
<i>Гузенко В.А.</i> Спеціальна смуга для здійснення підготовки працівника оперативно-рятувальної служби цивільного захисту.....	11
<i>Дев'ятий С.М.</i> Застосування типових технологічних карт у навчальному процесі на міських курсах цивільної оборони.....	13
<i>Лутак Н.Г., Пильник М.В.</i> З досвіду роботи Білоцерківських міських курсів цивільної оборони.....	15
<i>Михайлюк О.П., Білім П.А.</i> Науково-дослідна діяльність студентів Національного університету цивільного захисту України.....	21
<i>Островець О.О., Росоха С.В.</i> Особливості підготовки викладачів до організації самостійної роботи курсантів, студентів, слухачів у системі методичної роботи навчальних закладів МНС України.....	22
<i>Перелигіна Л.А., Асоцький В.В.</i> Організація психологічного забезпечення навчального процесу в навчальних закладах МНС України.....	24
<i>Присяник Н.С., Шпонтак І.М.</i> Інноваційна компетентність педагога.....	28
<i>Уваров Ю.В., Чікаліна Т.М.</i> Формування змісту стандарту вищої освіти підготовки магістрів цивільного захисту.....	30
<i>Шпонтак І.М., Присяник Н.С.</i> Психолого-педагогічні аспекти впровадження інновацій у навчально-виховному процесі навчально-методичних установ.....	34
<i>Юр'єва Ю.Г.</i> Традиційні та нетрадиційні форми організації навчально-виховного процесу.....	38